

dinatio finium secum infert scientiarum subordinationem.

Insuper, cum theologia directionem suam ab infallibili Ecclesiae magisterio mutuat, hinc ad eam spectat omnibus aliis scientiis invigilare, ne quidquam proferant revelationi contrarium, et ut, si protulerint, emendentur.

QUAESTIO VI^a

Qui sint praecipui Theologiae characteres?

9. Resp. Quatuor numerari possunt:

1us *character*. Theologia est subalternata scientiae Dei et Beatorum, saltem hoc sensu, quod a scientia Dei et Beatorum pendeat quoad evidentiam intrinsecam principiorum fidei, ex quibus eruuntur conclusiones theologicae. Patet, quia haec fidei principia Deo et Beatis intuitive patent, non autem viatoribus. An vero haec sit subalternatio proprie dicta? Disputant scholastici; quam controversiam, utpote nullius momenti, praetermittimus. (Conf. Billuart. *Diss. proaem. Art. IV.*)

2us *character*. Theologia est scientia simul speculativa et practica. Magis autem est speculativa quam practica, quia principalius agit de rebus divinis quam de actibus humanis; imo, juxta Billuart, est simpliciter speculativa, et non nisi secundum quid practica; quia finis ejus intrinsecus et ultimus est aeterna beatitudo, ad quam dirigit praxim, et haec beatitudo, ut aiunt Thomistae, essentialiter in contemplatione consistit.

3us *character*. Theologia merito dicitur sapientia. Cum enim ad sapientiam pertineat ordinare media ad

finem, et quidem altissimum in unoquoque genere, hinc ejus proprium est considerare finem altissimum. Porro Deus est in omni genere finis altissimus, et hunc considerat theologia sub altissima ratione, nempe, ut auctorem supernaturalem revelatione notum.

4us *character* de quo dubitatur: an theologia sit habitus supernaturalis? Probabilius videtur negandum, quia: 1° Ille habitus dicitur supernaturalis qui actibus non acquiritur, sed a Deo infunditur. Atqui habitus theologiae humano studio acquiri potest, ab eo etiam qui ex perverso fine theologiae incumberet. 2° Habitus supernaturalis elicit actus supernaturales; actus autem supernaturales ii sunt quorum motivum est supernaturale, seu fide cognitum. Atqui habitus theologiae non elicit hujusmodi actum de se supernaturalem; siquidem assensus theologicus habet pro motivo legitimitatem discursus divinam veracitatem applicantis, quod certe non est supernaturale, seu fide notum. Haud tamen negamus hunc assensum posse accidentaliter a fide imperari, sicut quaelibet actio de se naturalis, ad finem supernaturalem ab agente referri potest.

QUAESTIO VII^a

Quotuplex esse possit in Theologia procedendi modus?

10. Resp. Duplex esse potest: unus juxta methodum *positivam*, alius juxta methodum *scholasticam*; quae methodi inter se differunt triplici ratione: *synthesi*, scilicet, *speculatione*, ac praesertim *dialectica*.

1° *Synthesi* quidem. Nam theologia positiva quasdam tantum veritates religiosas, pro opportunitate, tractare solet; at scholastica universalitatem religionum veritatum ordinarie complectitur.

2° *Speculatione*. Nam theologiae positivae sufficit dogmata, de quibus disserit, fideliter exponere, argumentisque positivis, nempe: Scriptura sacra, Traditione, Ecclesiae definitionibus demonstrare. Theologia autem scholastica nititur insuper intimam dogmatum naturam, quantum fas est, perscrutari, illa philosophicis illustrare explicationibus, eorundem miram inter se connexionem, necnon varias cum aliis rebus vel ideis naturaliter notis analogias evolvere.

3° *Dialectica* demum. Methodus enim positiva magis oratorie procedit quam dialectice, scholastica autem potius dialectice. Jam vero processus dialecticus totus versatur: 1° in *praemittendo* strictas definitiones per genus et differentiam, quaestionis statum, divisionem materiae, expositionem errorum et controversiarum; 2° in *statuendo* theses cum suis argumentis in forma; 3° in *solvendo* objectiones juxta formam item aristotelicam; 4° in *colligendo* conclusiones ex stabilitis thesibus.

Hanc *theologiae scholasticae* methodum invexit apud Graecos, saeculo octavo, sanctus Joannes Damascenus, in suo libro: *De fide orthodoxa*, qui est summa theologica; apud Latinos, undecimo saeculo, sanctus Anselmus, quem secuti sunt Petrus Lombardus, sanctus Thomas et multi alii, ita ut haec theologia scholastica tandem in scholis praevaluerit.

QUAESTIO VIII^a

Quae sint variae Theologiae partes, et quo ordine tractari soleant?

11. Resp. Alius ordo apud veteres, alius apud hodierni temporis scholasticos servatur.

1° Veteres sequebantur divisionem a Divo Thoma in sua Summa expressam. Hanc autem, numquam satis mirandam, totius religionis christianae synthesim ob oculos breviter ponere, utile et jucundum erit.

Angelicus Doctor Summam theologiam in triplicem partem dividit: 1^a est de Deo ut est in se, et secundum quod creaturae ab ipso procedunt; 2^a est de motu creaturae rationalis ad Deum; et in duas subdividitur: 1^a 2^{ae} agit de principiis generalibus actuum humanorum; 2^a 2^{ae} de singulis virtutibus et officiis; 3^a pars est de Christo, qui est nobis via tendendi ad Deum.

Prima pars Summae.

Deus, in se consideratus, spectari potest vel quoad ea quae ad divinam essentiam pertinent, vel quoad ea quae pertinent ad distinctionem personarum. Unde disserendum 1° de Deo, 2° de Trinitate.

Deus, secundum quod creaturae ab Ipso procedunt, considerari potest tripliciter:

a) Ut principium productionis rerum; et tunc agitur de creatione in genere.

b) Ut principium distinctionis rerum; et tunc agitur: de creatione in communi, de distinctione boni et mali, de distinctione spiritualis et corporalis creatu-

rae, seu de Angelis, de Opere sex dierum, et de homine.

c) Ut principium gubernationis rerum, et tunc agitur: de gubernatione in communi; de gubernationis effectibus, qui sunt: conservatio creaturarum; mutatio creaturarum a Deo, ubi de miraculis; mutatio unius creaturae ab alia, ad quam mutationem referuntur influxus Angelorum, influxus corporum necnon actio et propagatio hominis.

Prima secundae.

Deum considerans D. Thomas, secundum quod rationalis creatura ad eum movetur, disserit:

1. *De ultimo fine humanae vitae*, seu 1° de ultimo fine in communi, 2° de beatitudine.

2. *De his per quae homo ad hunc finem pervenire potest vel ab eo deviare*, et sunt actus humani, de quibus tractat in communi primum, et deinde in particulari.

Consideratio communis de actibus humanis, alia est de ipsismet actibus in se, alia de eorum principiis.

1° Actus humani in se, vel sunt actus proprii hominis, vel sunt actus homini et aliis animalibus communes. Hinc tractatus duplex: unus de actibus propriis hominis, alter de passionibus.

2° Principia actuum humanorum sunt vel interiora vel exteriora.

Principia interiora dicuntur potentiae, habitus, virtutes et vitia. De potentiis agitur ubi de homine. Dicendum est itaque: de habitibus; de virtutibus et vitiis in communi. Virtutibus autem supernaturalibus adjiuntur dona Spiritus Sancti, beatitudines et fructus.

Principia externa actuum humanorum reducuntur ad Deum, prout hominem instruit per legem, ei adjuvat et adjuvat per gratiam. Hinc tractatus de Lege et de Gratia.

Secunda Secundae.

Consideratio particularis de humanis actibus versatur circa varia hominum officia, et est duplex: Prior continet quae ad omnes homines communiter spectant, posterior ea quae hominibus certae cujusdam conditionis competunt.

1° Officia omnibus communia pertractantur, agendo de variis virtutibus theologicis et moralibus, id est: Fide, Spe, Charitate, Prudentia, Justitia, Fortitudine, Temperantia, necnon de vitiis quae iisdem adversantur.

2° Officia hominibus certae conditionis exclusive propria, expendantur explicando quae spectant gratias gratis datas, diversa vitarum genera, seu vitam contemplativam et activam, diversos hominum status, id est: statum perfectionis in genere, perfectionem episcoporum, et perfectionem religiosorum. Officia vero vitae civilis S. Doctor remittit ad legispositores, et officia vitae clericalis ad tractatum de sacramento Ordinis.

Pars tertia.

Considerans B. Thomas Christum, qui est nobis via tendendi ad Deum, disserit de tribus: 1° de Ipso Salvatore; 2° de Sacramentis ejus quibus salutem consequimur; 3° de fine immortalis vitae ad quam per Ipsum resurgendo pervenimus.

Circa Salvatorem Ipsum, expendit ipsum myste-

rium per quod Deus factus est homo, et est tractatus de Incarnatione; insuper ea quae per Salvatorem sunt passa et acta, et est tractatus de mysteriis Christi.

Circa Sacramenta disserit: 1° de Sacramentis in communi; 2° de singulis Sacramentis in specie.

Circa finem immortalis vitae investigat:

1° Quae praecedunt resurrectionem; ubi de statu animarum separatarum, de suffragiis pro mortuis, de orationibus Sanctorum, et de signis ultimi iudicii.

2° Quae comitantur resurrectionem; ubi de resurrectione ipsa, de eius causa, tempore, modo, termino a quo, ac de conditionibus resurgentium.

3° Quae sequuntur resurrectionem; ubi de cognitione meritorum et demeritorum, de iudicio generali, et de statu mundi post iudicium.

12. 2° Hodierni temporis Scholastici passim dividunt theologiam in *dogmaticam* et *moralem*. Prior est speculativa, seu non tradit regulas ad agendum, sed in mera sistit objecti sui contemplatione. Posterior est practica, seu dat regulas ad agendum. Verum quia, de facto, quaestiones speculativae et practicae intermisceri debeant, hinc *dogmatica* dicitur ea pars cujus principale argumentum est speculativum, et *moralis* ea pars cujus principale argumentum est practicum.

Theologia *dogmatica* est, alia *generalis*, alia *specialis*.

1° *Dogmatica generalis* disserit circa principia generalia ex quibus singulorum dogmatum oritur cognitio, et continet tractatus de *Religione*, de *Ecclesia* et de *Locis theologicis*.

2° *Dogmatica specialis* disserit de singulis dogmatibus, id est: de Deo uno in natura et trino in personis, de Deo Creatore, de Deo Incarnato, de Deo Sanctificatore per gratiam et sacramenta, et Glorificatore per communicationem beatitudinis; unde continet tractatus: de *Deo uno*, de *Trinitate*, de *Creatione*, ubi: de Opere sex dierum et Angelis, de *Incarnatione*, de *Gratia*, de *Sacramentis in genere et specie*, et de *Novissimis*.

Theologia *moralis* dupliciter dividitur:

1° In *generalem* et *specialem*.

Generalis disputat de bono et malo morali in genere, et habet tractatus de *Actibus humanis*, de *Conscientia*, de *Legibus*, de *Virtutibus* et de *Peccatis in communi*.

Specialis disputat de singulis officiis vitae christianaе, et habet tractatus de *Virtutibus theologicis*, de *Praeceptis Dei et Ecclesiae* et de *variis Statibus*.

2° In *moralem simpliciter* et *asceticam* seu *mysticam*. — *Moralis simpliciter* considerat id quod est licitum aut illicitum. — *Ascetica* seu *mystica* tradit media sanctitatem augendi. Nonnumquam dicitur *mystica* ea quae vias perfectionis extraordinarias explicat.

THEOLOGIA DOGMATICA GENERALIS

1. Haec pars Theologiae tres complectitur tractatus: 1um de *vera Religione*, 2um de *vera Christi Ecclesia*, 3um de *Locis theologicis*. In primo astruitur divina Christi missio ad novam religionem instituentem; in secundo haec nova religio ostenditur et explicatur, quatenus eadem est cum Ecclesia catholica Romana; in tertio exponuntur fontes ex quibus hauriri debeant singula religionis catholicae dogmata.

TRACTATUS DE VERA RELIGIONE

2. In duplici parte dicendum est: 1° de religione revelata in genere, 2° de divinitate religionis christianae. Sed antea nonnulla praemittenda sunt circa religionem et Antichristianismum in genere.

DISSERTATIO PRAEIVIA

DE PRAEMITTENDIS CIRCA RELIGIONEM ET ANTICHRISTIANISMUM
IN GENERE

Primum tradenda est germana religionis notio ac divisio; dein sufficiens Antichristianismi expositio, complectens tum praecipuas religiones positivas extra

christianam, tum incredulitatis hodiernae placita; tandem in memoriam revocanda sunt quaedam in disputationibus circa religionem revelatam praesupposita, et maxime ea quae spectant religionis in genere necessitatem, sive pro individuo, sive pro societate civili; unde quaeruntur sex.

QUAESTIO I^a

Quae sit germana religionis notio et divisio?

(Vide Mazella: *de Relig. Disp. 2, art. 1.*)

3. Resp. ad 1.

1° Religio *quoad nomen*.

Si spectetur vocis etymologia, juxta Lactantium, venit a *religando*, quia nos Deo ligat; juxta Ciceronem, a *relegendo*, quia facit nos in corde revolvere quae Dei sunt; juxta sanctum Augustinum, a *reli-gendo*, quia illa Deum nobis peccato aversum quasi nova electione recuperamus.

Si spectetur communis acceptio, significat vinculum quoddam morale Deo hominem conjungens. Nam ex relatione physica vi cujus homo, sicut quaelibet creatura, a Deo pendet, concipimus defluere moralem quamdam relationem, qua tenemur libere nostram erga illum subjectionem profiteri.

2° Religio *quoad rem*, sumitur vel *objective*, vel *subjective*.

Objective sumpta, est *summa veritatum et officiorum relationes morales Deum inter et homines determinantium*, seu *veritatum et officiorum, quibus cognoscendis et implendis, tota hominum vita, juxta sanctissimam Dei voluntatem, regitur*.